

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ АГРАРНОЇ СФЕРИ

У статті надано визначення адміністративно-правових відносин щодо забезпечення фінансування аграрної сфери, а також охарактеризовано їх елементи, такі як суб'єкт, об'єкт і зміст. Автор вважає, що їх можна визначити як похідну ланку врегулювання суспільних зв'язків, які виникають під час здійснення адміністративної діяльності суб'єктами публічної адміністрації щодо досягнення найкращого з можливих результатів для постачання в достатній кількості аграрній сфері фінансових публічних ресурсів, а також суміжних відносин, які виступають як результат впливу адміністративно-правових норм на поведінку владних і підконтрольних суб'єктів у цій сфері, учасники яких, відповідно, виступають носіями визначених прав та обов'язків.

Ключові слова: аграрна сфера, адміністративно-правові відносини, забезпечення, правові відносини, фінансування.

В статье дано определение административно-правовых отношений по обеспечению финансирования аграрной сферы, а также охарактеризованы их элементы, такие как субъект, объект и содержание. Автор считает, что их можно определить как звено урегулирования общественных связей, возникающих при осуществлении административной деятельности субъектами публичной администрации по достижению наилучшего из возможных результатов для поставок в достаточном количестве аграрной сфере финансовых публичных ресурсов, а также смежных отношений, выступающих как результат влияния административно-правовых норм на поведение властных и подконтрольных субъектов в этой сфере, участники которых, соответственно, выступают носителями определенных прав и обязанностей.

Ключевые слова: аграрная сфера, административно-правовые отношения, обеспечение, правовые отношения, финансирование.

In the article the definition of administrative-legal relations concerning provision of financing of the agrarian sphere is given, as well as their elements such as subject, object and content are described. The author believes that they can be defined as a derivative link in the regulation of public relations that arise when performing administrative activities by public administration actors in order to achieve the best possible results for supplying in sufficient quantities of the agricultural sector financial public resources, which acting as a result of the influence of administrative and legal norms on the behavior of power and controlled entities in this area, and whose participants, respectively, act as carriers of certain rights and obligations.

Key words: agrarian sphere, administrative-legal relations, financing, legal relations, provision.

Вступ. Одним з основних елементів будь-якої соціальної системи є суспільні відносини, які опосередковують її функціонування та, відповідно, становлять активний складник цієї системи. Тому очевидно, що особливості відносин, притаманних тій чи іншій системі, прямо зумовлюють зміст і характер її функціонування. З метою спрямування суспільних відносин у необхідне русло вони впорядковуються за допомогою відповідних соціальних регуляторів. Найбільш суттєві й принципові суспільні відносини регламентуються правом, для якого перші виступають об'єктом регулятивного впливу [1, с. 73].

Саме тому дослідження адміністративно-правових відносин щодо забезпечення фінансування аграрної сфери є не лише теоретично, а й практично значимим, оскільки з'явиться змога проаналізувати дієвість механізму адміністративно-правового регулювання як такого.

Огляд останніх досліджень. Вивченням цієї проблематики суміжно займалися учені різної спеціалізації, зокрема Л. Авраменко, С. Алексєєв, С. Алфьоров, Ю. Битяк, С. Вашенко, Ю. Ведерніков, В. Гарашук, Є. Гіда, С. Діденко, М. Долгополова, О. Дяченко, О. Йоффе, З. Кісіль, Р. Кісіль, В. Колпаков, Є. Костюченко, О. Кузьменко, А. Купін, Є. Курінний, О. Литовченко, А. Малько, А. Папірна, І. Пастух, О. Петришин, С. Стеценко, В. Сущенко, О. Харитоновна, М. Цвік та інші. Проте всі вказані дослідники звертали свої наукові пошуки до більш загальних чи суміжних суспільних відносин, прямо не розглядаючи обрану нами проблематику.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного й фінансового права, діючого законодавства та думок учених визначити адміністративно-правові відносини щодо забезпечення фінансування аграрної сфери та охарактеризувати їх складові елементи.

Результати дослідження. На переконання С. Діденка, у юридичній літературі динаміка адміністративного права розкривається через різні категорії: «державне управління», «адміністративно-правові відносини», «адміністративно-правове регулювання», «адміністрування». Проте найбільш часто вчені-адміністративісти використовують другу з них [2, с. 23].

Загалом у правознавстві проблематика правовідносин є однією з основних, вона розробляється низкою дослідників, які вивчають її як у загальноправовому аспекті, так і в контексті окремих правових галузей та інститутів [1, с. 73].

Нас цікавлять саме адміністративно-правові відносини щодо забезпечення фінансування аграрної сфери як різновид перших, а тому необхідно виокремити їх характерні ознаки, які зумовлюють їх існування як самостійного елемента механізму адміністративно-правового регулювання згадуваної сфери.

Насамперед варто вказати, що правові відносини – це відносини, що виникають на основі норм права. У них індивідуалізуються положення норми права, конкретизуються права й обов'язки певних суб'єктів, їх повноваження та юридична відповідальність [3].

Тобто логічним буде твердження, що правовідносини є похідною ланкою врегулювання суспільних зв'язків від конкретної правової норми та деякою мірою слугують її реалізацією.

Натомість О. Литовченко характеризує правовідносини як юридичну форму протікання найбільш важливих суспільних відносин або ж юридичну форму протікання соціальної взаємодії в основних сферах суспільного життя. Саме в межах правовідносин особи реалізують основний обсяг своїх суб'єктивних прав та обов'язків; це пояснюється тією обставиною, що для того, щоб особа могла належним чином реалізувати більшість своїх передбачених правом суб'єктивних можливостей, інші особи, які так чи інакше протистоять першій, повинні так само належним чином виконувати свої обов'язки, що можуть передбачати як вчинення активних дій на користь правомочної особи, так і навпаки – утримання від таких. При цьому варто зауважити, що залежно від ситуації й суб'єктивних прав, які реалізує особа, зобов'язаними щодо неї можуть бути як чітко визначене, так і необмежене коло суб'єктів. Як наслідок, між особами виникають відповідні юридичні стосунки та взаємозв'язки, які допомагають їм, з одного боку, безперешкодно реалізовувати переваги свого правового становища та користуватись відповідними соціальними благами, а з іншого – правильно (тобто необхідною мірою й у визначеному порядку) виконувати покладені на них юридичні обов'язки [1, с. 74].

Із цього постає, що саме правовідносини є тією допоміжною ланкою, яка виступає «провідником» врегулювання соціальної взаємодії визначеного кола осіб (тобто тих, які безпосередньо беруть у них участь) та має на меті забезпечення основоположних прав цих суб'єктів шляхом виконання певних обов'язків іншими зобов'язаними суб'єктами в межах правової норми.

Тому головне значення правовідносин полягає в тому, що вони надають найбільш важливим (із позиції держави) суспільним відносинам послідовного, стабільного, захищеного та, що дуже важливо, більш-менш передбачуваного й прогнозованого характеру, що у свою чергу дає владі змогу ефективніше управляти ключовими сферами суспільного життя [1, с. 74]. Вони виконують такі функції: визначають конкретне коло осіб, на яких розповсюджується дія норм права в певний момент; закріплюють конкретну поведінку, якої повинні або можуть дотримуватись суб'єкти; є умовами для можливого приведення в дію спеціальних юридичних дій із метою забезпечення суб'єктивних прав, обов'язків і відповідальності [3].

У сфері забезпечення фінансування аграрного сектору існує безліч імовірних правовідносин, проте центральне місце посідають саме адміністративно-правові.

Саме тому доцільно вказати, що з різних позицій адміністративно-правові відносини – це врегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, які складаються у сфері державного управління [4]; суспільні відносини у сфері державного управління, учасники яких виступають носіями прав та обов'язків, врегульованих нормами адміністративного права [5]; результат впливу адміністративно-правових норм на поведінку суб'єктів адміністративного права, унаслідок якого між ними виникають правові зв'язки [6]; елемент правового регулювання, у якому індивідуалізуються положення тієї чи іншої норми адміністративного права, визначається характер, права й обов'язки їх учасників [7].

А тому адміністративно-правові відносини щодо забезпечення фінансування аграрної сфери можна визначити як похідну ланку врегулювання суспільних зв'язків, що виникають під час здійснення адміністративної діяльності суб'єктами публічної адміністрації щодо досягнення найкращого з можливих результатів для постачання в достатній кількості аграрній сфері фінансових публічних ресурсів, а також суміжних відносин, які виступають як результат впливу адміністративно-правових норм на поведінку владних і підконтрольних суб'єктів у цій сфері, учасники яких, відповідно, виступають носіями визначених прав та обов'язків.

О. Харитонова вказує, що адміністративне право розглядалось насамперед як охоронна галузь, що давало певні підстави відносити правовідносини відповідної галузевої належності загалом до правоохоронних [8, с. 257]. Окрім того, адміністративні правовідносини найбільш характерні для правоохоронної діяльності, оскільки більша частина суб'єктів правоохоронної системи входять до системи виконавчо-розпорядчих органів. Це відносини владного змісту між громадянами та органами держави [9].

Державний примус, який використовує публічна влада, виступає як ознака не особливих, окремих правоохоронних відносин, а є елементом механізму функціонування регулятивних адміністративно-правових відносин, а самі «правоохоронні відносини» не є самостійним правовим явищем, а являють собою «вимушене продовження регулятивних правовідносин» [10; 8, с. 258]. Тому вважати, що адміністративно-правові відносини щодо забезпечення фінансування аграрної сфери бувають тільки правоохоронними, не цілком правильно; вони бувають як правоохоронними, так і регулятивними, вертикальними та горизонтальними, матеріальними й процесуальними тощо.

Ми приєднуємось до позиції науковців, які розглядають структуру правовідносин, зокрема й адміністративно-правових, таким чином: суб'єкти, об'єкт і зміст. Саме за такою структурою ми охарактеризуємо адміністративно-правові відносини щодо забезпечення фінансування аграрної сфери.

Суб'єкт правовідносин завжди конкретний. Суб'єкт права не завжди є суб'єктом правовідносин. Останнім він стає з моменту реалізації своїх прав та обов'язків у сфері виконавчої влади. Для того щоб суб'єкт адміністративного права став суб'єктом адміністративно-правових відносин, потрібні такі умови: наявність норми адміністративного права, яка передбачає певні права й обов'язки; наявність у суб'єкта адміністративної правосуб'єктності; наявність юридичного факту як підстави для виникнення або припинення адміністративних правовідносин [11].

Тобто суб'єкт адміністративно-правових відносин щодо забезпечення фінансування аграрної сфери – це реальний учасник суспільних зв'язків, який відповідно до адміністративної норми наділений правоздатністю та здійснює (або опосередковано замінює у здійсненні) адміністративну діяльність щодо досягнення найкращого з можливих результатів для постачання в достатній кількості аграрній сфері фінансових публічних ресурсів. Ним є будь-який суб'єкт публічного адміністрування в цій сфері. Окрім того, суб'єктом адміністративно-правових відносин щодо забезпечення фінансування аграрної сфери є кінцевий споживач отримання фінансових публічних ресурсів.

Об'єктом правовідносин є матеріальні або нематеріальні блага, задля одержання, передачі чи використання яких виникають права й обов'язки учасників правовідносин [12, с. 343]. Висловлюється позиція, відповідно до якої об'єктом правовідносин є те, на що спрямовані або впливають правовідносини [11, с. 228]. Натомість Є. Курінний доходить висновку, що внутрішня побудова об'єкта адміністративно-правових відносин характеризується дворівневою конструкцією, допоміжна частка якої пов'язана з поведінкою суб'єктів зазначених відносин, а головний рівень складають узагальнені потреби та інтереси, що вже мають адміністративно-правову регламентацію та реалізуються за допомогою відповідних норм [13, с. 14]. У свою чергу Є. Костючен-

ко підтримує думку про те, що об'єктом правовідносин є дії людей, наділених низкою суб'єктивних прав та обов'язків, реалізація яких відбувається в правовідносинах [14, с. 323].

Таким чином, об'єктом адміністративно-правових відносин щодо забезпечення фінансування аграрної сфери є будь-яка адміністративна діяльність публічної адміністрації та отримувачів фінансових публічних ресурсів у цій сфері, а також окремі фінансові публічні ресурси як такі, що надаються в аграрній сфері.

Останнім елементом, який підлягає розгляду в межах нашого дослідження, є зміст. Він може бути матеріальним і юридичним. Загалом зміст правовідносин – це суб'єктивні юридичні права й обов'язки, які відображають специфіку, властиву правовідносинам як особливій ідеологічній формі фактичних суспільних відносин. Матеріальний зміст правовідносин – це фактична поведінка, яку уповноважений може, а правозобов'язаний повинен здійснювати. Матеріальний зміст складається з дозволеної поведінки уповноваженого та зобов'язаної поведінки правозобов'язаного. Остання поділяється на позитивні дії, утримання від дій і перетерплювання [15, с. 112–113].

Однак, незважаючи на різноманітні думки щодо змісту правовідносин, усталеною є позиція, відповідно до якої зміст правовідносин складає коло кореспондуючих суб'єктивних прав і юридичних обов'язків сторін правовідносин. Цей зміст – не просто сукупність прав та обов'язків, а сукупність правових зв'язків, що зазнають зміни в часі на підставі життєвих обставин, які виступають юридичними фактами, а це у свою чергу приводить до змін і припинення певного кола прав та обов'язків сторін у межах триваючих правовідносин [14, с. 325].

Із цього постає, що зміст адміністративно-правових відносин щодо забезпечення фінансування аграрної сфери – це сукупність суб'єктивних юридичних прав та обов'язків (можливої, допустимої, необхідної поведінки) реальних учасників суспільних зв'язків, які відповідно до адміністративної норми наділені правоздатністю та здійснюють адміністративну діяльність (або опосередковано замішані в її здійсненні) щодо досягнення найкращого з можливих результатів для постачання в достатній кількості аграрній сфері фінансових публічних ресурсів або їх отримувачів.

Висновки. Наведений матеріал дає змогу зауважити, що адміністративно-правові відносини щодо забезпечення фінансування аграрної сфери можна визначити як похідну ланку врегулювання суспільних зв'язків, що виникають під час здійснення адміністративної діяльності суб'єктами публічної адміністрації щодо досягнення найкращого з можливих результатів для постачання в достатній кількості аграрній сфері фінансових публічних ресурсів, а також суміжних відносин, які виступають як результат впливу адміністративно-правових норм на поведінку владних і підконтрольних суб'єктів у цій сфері, учасники яких, відповідно, виступають носіями визначених прав та обов'язків.

Традиційно елементами адміністративно-правових відносин щодо забезпечення фінансування аграрної сфери є суб'єкт (будь-який суб'єкт публічного адміністрування в цій сфері та кінцевий споживач отримання фінансових публічних ресурсів), об'єкт (будь-яка адміністративна діяльність публічної адміністрації та отримувачів фінансових публічних ресурсів у цій сфері, а також окремо фінансові публічні ресурси як такі, що надаються в аграрній сфері) і зміст (сукупність можливої, допустимої, необхідної поведінки суб'єктів цих правовідносин).

Список використаних джерел:

1. Литовченко О. Поняття та види адміністративно-правових відносин, які виникають у судовій системі / О. Литовченко // Право.ua. – 2015. – № 3. – С. 73–78.
2. Діденко С. Адміністративно-правове забезпечення обігу та застосування зброї в Україні : дис. ... докт. юрид. наук / С. Діденко. – К., 2016. – 443 с.
3. Ведерніков Ю. Теорія держави і права : [навч. посібник] / Ю. Ведерніков, А. Папірна. – К. : Знання, 2008. – 333 с.
4. Кісіль З. Адміністративне право : [навч. посібник] / З. Кісіль, Р. Кісіль. – 3-тє вид. – К. : Алерта ; ЦУЛ, 2011. – 696 с.
5. Битяк Ю. Адміністративне право України : [підручник] / Ю. Битяк, В. Гарашук, О. Дяченко. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.
6. Стеценко С. Адміністративне право України : [навч. посібник] / С. Стеценко. – К. : Атіка, 2007. – 624 с.
7. Колпаков В. Курс адміністративного права України : [підручник] / В. Колпаков, О. Кузьменко, І. Пастух, В. Сущенко та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 808 с.

8. Харитонova О. Адміністративно-правові відносини: проблеми трансформації / О. Харитонova // Актуальні проблеми держави і права. – 2006. – Вип. 27. – С. 256–262.
9. Гіда Є. Теорія держави та права : [підручник] / Є. Гіда. – К. : ФОП О.С. Ліпкан, 2011. – 576 с.
10. Малько А. Охранительные правоотношения как гарантийная форма личности / А. Малько // Вопросы теории охранительных правоотношений. – Ярославль, 1991. – С. 27–36.
11. Иоффе О. Вопросы теории права / О. Иоффе. – М., 1961. – 360 с.
12. Цвік М. Загальна теорія держави і права : [підручник] / М. Цвік, О. Петришин, Л. Авраменко. – Х., 2011. – 584 с.
13. Курінний Є. Предмет і об'єкт адміністративного права України: характеристика категорій в умовах системного реформування : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Є. Курінний. – К., 2004. – 428 с.
14. Костюченко Є. Загальна характеристика адміністративно-правових відносин із забезпечення фінансової безпеки / Є. Костюченко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 3. – С. 321–328.
15. Алексеев С. Общая теория права : в 2 т. / С. Алексеев. – М., 1981–1982. – Т. 2. – 1982. – 360 с.

УДК 347.73

ТАТАРОВА Т.О.

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРИРОДУ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

У статті проаналізовано теоретико-правові підходи до дослідження природи та сутності фінансового контролю. Визначено предмет державного фінансового контролю. Досліджено проблеми у сфері організації фінансового контролю, зокрема ефективності правового регулювання норм чинного законодавства та необхідності створення єдиної організаційно-правової системи органів фінансового контролю.

Ключові слова: *контроль, фінансовий контроль, принципи контролю, предмет фінансового контролю.*

В статье рассмотрены теоретико-правовые подходы к исследованию сущности финансового контроля. Определен предмет государственного финансового контроля. Исследованы проблемы в сфере организации финансового контроля, в частности эффективности правового регулирования норм действующего законодательства и необходимости создания единой организационно-правовой системы органов финансового контроля.

Ключевые слова: *контроль, финансовый контроль, принципы контроля, предмет финансового контроля.*

In the scientific article theoretical approaches to research of essence of financial control are considered. The article of state financial control is certain. Problems in the field of organization of financial control are explored, in particular efficiency of the legal adjusting of norms of active law and necessity of creation of the single legal system of bodies of financial control.

Key words: *control, financial control, principles of financial control, article of financial control.*